

herlige Timer. Desværre er Mindet om hin smukke Tid ogsaa blandet med Vemod, thi en hyppig Ledsager paa disse Vandringer, en begejstret Ornitholog og udholdende Iagttager, min Broder Gustav, blev i Aaret 1905 bortrevet ved Døden.

Men ikke blot den afdøde er jeg Tak skyldig, men fremfor alle vor fælles Ven, Paul Krüger, hvis skarpe Øje ofte var mig til Gavn, og som uegennyttigt overtog den praktiske Del af Arbejdet, nemlig at bestige Træerne og undersøge de højtliggende Ynglesteder; uden hans Hjælp vilde jeg sikkert ofte have maattet nøjes med Formodninger istedet for Kendsgærninger. Jeg slutter denne Artikel med det Haab, at Kærligheden til Fugleverdenen endnu ret ofte maa føre os sammen i den stille, alvorlige Fyrreskov.

IAGTTAGELSER AF FUGLELIVET PAA HOLMENE VED SAMSØ.

AF

NIELS HEDIN.

Efter at have modtaget Ministeriets Dispensation fra Jagtloven og Tilladelse af Hs. Excellence Lensgreve Danneskiold-Samsø til at færdes paa hans Jagtgrunde foretog jeg i Forsommeren 1905 en Rejse til de Øst for Samsø liggende Holme, dels for at iagttage det rige og interessante Fugleliv der, dels for at supplere min Samling med Æg af Stenvender, Tejste og Ederfugl.

En frisk Aftenbrise, der havde tumlet sig over Havet og gennem den brune Lyng og de dunkle Fyrreskove paa Maarup Hede, viftede Duft og Kølighed om os, da vi efter en varm og støvet Dag endelig rullede ind i det lille, venlige Langøre. Jeg meldte straks vor Ankomst til Opsynsmanden paa Holmene, Hr. H. Sørensen, der af Greven havde faaet Besked om, at vi kom, og at vi skulde have uhindret Adgang til alle Holmene; derefter søgte vi efter Logi og Fartøj til Turene, og efter at have faaet alt det ordnet gik vi til Ro.

Næste Morgen Kl. 4 gik vi ombord i en lethbygget Dæksbaad, et udmærket Fartøj —, og paa Slæb fik vi en lille fladbundet

Jolle, ved hvis Hjælp vi kunde gaa ind paa meget lavt Vand. Vi stod saa ud af Havnen med frisk Sidevind og krydsede lige tæt Nord om Besserrev op i Læ af Kyholmen. Derfra gik vi Syd-Sydøst til Lindholm, hvis Sydkyst vi i faa Favnes Afstand passerede.

Vi kunde i Forbifarten tydeligt se det rige Fugleliv, der rørte sig inde paa Strandbredden: vi kunde se Ederfuglene (*Somateria mollissima*), der langsomt og afmaalt vraltede til og fra deres Reder; Strandskaderne (*Hæmatopus ostreologus*) havde mere travlt, de fløj nysgerrigt og skrigende ud omkring Fartøjet og igen ind paa Land, hvor de med travle Bevægelser fortalte deres Kammerater om de mistænkelige Herrer, der nærmede sig deres Omraade. Et Par Graagæs stod rolig og uanfægtede paa Toppen af en Skrænt og filosoferede over Tilværelsen, maaske bekymrede for deres fem Børn, der for nogle Dage siden fuldstændigt havde forladt den hjemlige Arne for at gaa ud paa Livet paa egen Haand. Vi passerede dernæst det lange Stenrev, der forbinder Øen med »Lindholmsrumpen« og saa paa dette Rev Hundreder af Ederfugle, der laa og fraadsede i Overflod af Føde, som Bølgerne i Nattens Løb havde skyllet op; de fløj tunge og dvaske et Stykke bort, da vi nærmede os, stærkt misfornøjede over at blive forstyrrede i Frokosten.

Nu kunde vi tydeligt se de høje Skrænter paa Nordsiden af Vejro og det gamle Stenhus, der med sine tomme Vinduer staar og stirrer ud over det skummende Kattegat; tidligere var det Bolig for en Hyrde men er nu forladt.

Vi gik Syd om Vejro og landede Kl. 8 i den lille Bugt paa Bossernes nordlige Side i Læ for Havet.

Bosserne er, som Navnet angiver, Flertal, og her ligger da ogsaa saadanne to Bosser sammen, en større og en meget mindre, forbundne med hinanden ved et Rullestensrev.

Paa den store Bos, der ligger mod Øst, er Plantevæksten ret frodig; et sandt Mylr af Engelskgræs gav hele Øen et brunrødt Udseende og fyldte Luften med skarp Aroma. Strandkaal forekom hyppigt, og i Midten af Øen er et sandet Parti bevokset med Marehalm.

I Kjærbøllings Tid var Bosserne meget interessante som Yngleplads for sjældnere Fugle, saasom Sandternen (*Sterna anglica*), Splitterne (*Sterna cantiaca*), Svartbag (*Larus marinus*) o. s. v.

Ingeniør Brodtkorb, der i Begyndelsen af Firserne var paa Øen, fandt mange Kuld Æg af Stenvenderen (*Streptilas interpres*) og af Havmaagen (*Larus argentatus*); nu, da jeg kom, var Stenvenderen den eneste af alle de nævnte Fuglearter, der var tilbage.

Øen beboes nu hovedsagelig af en vældig stor Koloni Stormmaager (*Larus canus*), som i de senere Aar har fordrevet omtrent alle andre Fugle. Rederne indeholdt som sædvanlig 2—3—4 friske eller lidt rugede Æg.

En Flok Graagæs (*Anser cinereus*) opholdt sig paa den store Bos, da vi landede; men de tog skyndsomst Flugten i Retning af Hatterev. Vi fandt ingen forladte Reder af dem, og Ynglepladsen var heller ikke gunstig.

En toppet Skallesluger (*Mergus serrator*) havde Aaret i Forvejen ynglet i et Træskur, der er bygget midt paa Øen, men nu saa vi ingen af disse Fugle her. Derimod havde en hvid Vipstjært (*Motacilla alba*) bygget sig en Rede paa en Afsats i Træværket; Reden indeholdt 6 Æg.

3 Par Strandskader forekom paa Øen; vi fandt en Rede tæt ved Vandet mellem Rullesten; Underlaget for Æggene var smaa hvide Kiselsten, og Reden indeholdt 2 Æg.

Af Stenvenderen fandt vi 3 »Reder«, og der forekom højst 5 Par Fugle paa Øen. De 2 af Rederne var anbragte i et Bælte af mosgroede Rullesten, der betegnede en tidligere Havstok, og som strakte sig i en Afstand af ca. 10 Alen fra Vandet; intet af Kuldene var færdigt, den ene Rede indeholdt 1 den anden 2 Æg. Den 3die Rede, vi fandt, var anbragt inde i Marehalmen, godt skjult i en Fordybning; den indeholdt 4 friske Æg.

Paa den lille Bos, der kun bestaar af nøgne Rullesten uden Plantevækst, ynglede enkelte Stormmaager, og dermed var Øernes Fuglefauna forbi.

Efterat have lavet Middagsmad ved et primitivt Baal paa Stranden, sejlede vi om Eftermiddagen ved 3 Tiden over til Vejrø og gik i Land paa Østsiden.

Vejrøen er temmelig høj især paa Nord- og Vestkysten, hvor der er høje, stejle Skrænter af Rullestensler; de hæve sig fra en bredere eller smallere Forstrand, og i Nordost er denne dækket af store Granitblokke. Skrænterne ere svagt terrasseformede og

hist og her bevoksede med enkelte, forkrøblede Tjørn, og de afsluttes foroven af en lodret, ca. 2 Al. høj Afsats.

Kun paa enkelte Steder springe fuldstændig lodrette, nøgne Hjørner frem, ligesom Forbjærge, ud til Havet.

Langs alle Terrasserne ynglede store Mængder af Stormmaager; naar vi fra Baaden, et Stykke fra Land, saa alle disse rugende Fugle, der med deres lyse Farver stak skarpt af mod den grønne Grund, saa det helt imponerende ud; vi kom absolut til at tænke paa nordiske Fuglebjærge.

Det indre af Øen er noget bakket, og flere Steder i Lavningerne findes smaa Damme og Vandpytter. Plantevæksten er frodig, og Øen er stærkt kratbevokset, hyppigst forekommer Hvidtjørn. Da Øen aldrig har været under Kultur, maa den i umindelige Tider have set saadan ud; i Udkanterne lave og tætte, forkrøblede Buske, der ligesom krybe hen ad Jorden, højede af den haarde Vestenvind, og længere indefter i Læ større Buske, undertiden nærmest Træer.

Vi landede paa en bred, græsbevokset Forstrand, hvor der ynglede flere Par Præstekraver (*Ægialitis hiaticula*) og Strandskader; men vi forlod straks denne Strand og begyndte at undersøge Skrænterne mod Nord. Helt nede ved Foden, i Læ af de store Granitblokke, ynglede flere Par Havmaager, og paa Terrasserne ynglede som omtalt store Masser af Stormmaager. Den lodrette Afsats øverst oppe var den interessanteste med Hensyn til Fugle. Den var overalt opfyldt af Huller, ligesom en Grusgrav kan være fyldt af Digesvælhuller; men disse Huller her var meget større, fra $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ Al. i Diameter ved Munden. Med faa Undtagelser var de allesammen beboede; men til vor store Forbavselse var det mest af Stære (*Sturnus vulgaris*), og ikke, som vi havde tænkt, af Tejster og Gravænder (*Cephus grylle* og *Tadorna cornuta*). Jeg maa sige, at i Forhold til det store Antal Huller, der var i Skrænterne, og som vi omhyggeligt undersøgte, var det mig paafaldende kun at finde 3 Tejstereder og 3 Gravændereder.

I hvert af de Huller, hvori Tejsten rugede, fandtes der 2 Æg lagte uden Spor af Underlag midtvejs inde i Hullet; det ene af Kuldene var stærkt ruget. De to af »Rederne« fandtes paa Øens Nordside, den ene tæt Øst for Huset; den tredie fandtes derimod i en høj, isoleret Skrænt i Sydvest. I et Hul i samme Skrænt ynglede en Taarnfalk (*Falco tinnunculus*),

som vi fra Tid til anden havde set flyve ind over Øen. Den laa paa 2 Æg og 3 nylig udrugede Unger. De tre Reder af Gravanden fandtes paa Nordkysten, to af dem med ikke færdige Kuld paa 5 og 7 Æg, og den tredie med et færdigt Kuld paa 14, paa hvilke Hunnen rugede. Hullet, hvori Reden var, var kun ca. $\frac{1}{2}$ Al. dybt, saa at vi tydeligt kunde se Anden. Den optraadte overordentlig modigt overfor os; rakte vi en Haand ind ad Hullet og tog efter den, forsvarede den sig ved at bide kraftigt og slaa med Vingerne, ud vilde den paa ingen Maade; vi bankede paa Jorden ovenpaa Reden, forsøgte iøvrigt alle mulige Kneb for at faa den til at fortrække et Øjeblik, men den rørte sig ikke; vi maatte saa tilsidst tage den i Vingerne og sætte den udenfor. —

Som ovenfor omtalt fandt vi omtrent alle Hullerne beboede af Stære, der havde baade Æg og fuldvoksne Unger; der er dog ingen Tvivl om, at disse Huller fra først af alle har været beboet af Tejster; for det første er de jo af altfor store Dimensioner til en Stær, og for det andet kan der jo slet ikke være Tale om, at en Stær selv graver Huller til sin Rede, hvor stor Mangel der end er paa passende Lokalteter. Fra Faber (1824) har vi ogsaa paalidelige Oplysninger om, at Tejsten den Gang yngede i stort Antal der paa Øen.

Samsingerne siger, at det er Stærerne, der har fordrevet Tejsterne; mon det dog ikke snarere skulde være hensynsløse Efterstræbelser gennem Aarene, der har været Skyld i deres Forsvinden? Efter disse Undersøgelser var Dagen saa vidt fremskreden, at vi maatte tænke paa Hjemturen til Langøre; vi gik med kraftig Medvind Nord om Lindholm og Kyholm og steg ved 10 Tiden i Land i Langøre Havn.

Næste Dag var vi igen paa Vejrø Kl. 7, og vi tog straks fat paa det indre af Øen. Her fandt vi Stormmaagen og Viben (*Vanellus cristatus*) ynglende hist og her paa de aabne Pladser i Udkanterne, især omkring Huset. Ved en stor Granitblok, tæt ved en stejl Skrænt ud mod Havet rugede en Ederfugl paa 5 Æg, og i en Bunke opskyllet Tang i Havstokken, hvor Øen skraanede jævnt ned mod Vandet, en anden paa 3 Æg; da Fuglene fløj bort, oversprøjtede de som sædvanligt Æggene med deres grønne Excrementer.

Under en meget tæt, forkrøblet Tjørn havde en toppet

Skallesluger indrettet sig en lun Rede; den indeholdt 2 Skalleslugeræg og 6 Gravandæg. H. Faber beretter i et Supplement til Kjærbølling: Skandinaviens Fugle, at han i 1881 fandt 3 Reder af Gravanden paa samme Lokalitet; Rederne var imidlertid tagne i Besiddelse af Skalleslugere, som ved Siden af Gravandens Æg havde lagt et Kuld færdigt. Endskønt der var flest Gravandæg i den Rede, jeg fandt, og man af den Grund skulde tro, at dette var et Tilfælde i Lighed med hint, tror jeg dog, det modsatte er Tilfældet, at det var en Skalleslugerrede, der var tagen i Besiddelse af Gravanden, alene af den Grund, at Reden hovedsagelig var udforet med Skalleslugerens Dun. I alle Tilfælde ser det jo ud til, at disse to Fugle til Stadhed slaas om Redeplads der paa Øen.

Ved Dammene i det indre fløj flere Par Rødben (*Totanus calidris*) og Strandskader, af hvilke vi fandt et Par Kuld; førstnævnte Fugl bemærkede vi kun der og saa paa Hjortholmen i Stavnsfjord. Hættemaagen (*Larus ridibundus*) ynglede enkeltvis og spredt, vi fandt 6—7 Kuld Æg.

Agerhønen (*Perdix cinerea*) og Fasanen (*Phasianus colchicus*) er udsatte paa Øen; de forekom i stor Mængde paa de iøvrigt ogsaa udmærkede Lokalteter.

Af Høgesangeren (*Sylvia nisoria*) bemærkede jeg 3 Stk. i Tjørnebuskene paa Nordsiden af Øen; jeg fandt ikke deres Reder; men jeg vil ogsaa indrømme, at min Undersøgelse af det mere eller mindre uigennemtrængelige Krat paa Øen, der ikke gav andet af Interesse end den, var temmelig mangelfuld.

Kragen (*Corvus cornix*), Irisken (*Cannabina linota*), Sol-sorten (*Turdus merula*) og Munken (*Sylvia atricapilla*) ynglede alle i Tjørnene paa Øen.

Vi saa flere Graagæs paa Øen; men da det var langt ud over deres Rugetid, fandt vi ingen Reder. Efter Fisker Hans Pedersens Udsagn skal den dog aarligt yngle baade der og paa Mejlsholm i Stavnsfjord i betydeligt Antal. Jeg fik ogsaa i Foraaet 1906 tilsendt et Kuld paa 7 Stk. tagne den 14de April paa Vejro.

Dermed forlod vi Øen, gik ombord ved 3 Tiden og sejlede over til Nordsiden af Lindholm, hvor vi gik i Land.

Lindholmen er lang og smal med Skrænter paa Vestspidsen. Der er Forstrand hele Øen rundt, og den er især paa Nordsiden og Vestspidsen opfyldt af store Stenblokke. Da Brodtkorb

i Firserne var paa Øen, fandt han Tejsten ynglende ved Foden af disse Sten. Vi saa imidlertid ingen Fugle der, og de 10—12 Huller i Skrænten var ubeboede. Af Ederfuglen fandt vi en Rede med 5 Æg i Tangen paa Nordsiden, og to med henholdsvis 3 og 5 Æg mellem Brændenælder paa Sydsiden. Stormmaagen ynglede almindeligt, men spredt, overalt, og 2—3 Par Havmaager ynglede ved Stenblokkene paa den nordlige Forstrand. Strandskaden var ligeledes almindelig og ynglede i det indre af Øen.

Fra Østspidsen af Lindholmen gaar der et langt Rev, der ved Højvande er oversvømmet, men som dog aldrig ligger dybere, end at man kan vade derud; dette Rev forbinder Hovedøen med en lille Holm, der benævnes »Rumpen«. Paa denne Holm var der en mægtig stor Koloni Stormmaager, og med Undtagelse af 2 Par Ederfugle var de de eneste Fugle, der beboede Øen. Vi fandt begge Ederfuglerederne med 3 og 5 Æg i.

Den næste Dag besøgte vi Kyholm; den opviser ikke meget af ornithologisk Interesse. Øen har været under Kultur, der er høje Træer, nogle Indhegninger, en gammel Kirkegaard og en stensat Havnemole. Vi undersøgte Hullerne i en Skrænt paa Vestsiden, hvorfra vi Dagen i Forvejen paa Hjemturen havde set en Tejste kaste sig i Havet; Hullerne var imidlertid alle ubeboede.

Strandskaden, Stormmaagen og Vibben forekom ynglende, desuden saa vi hvid Vipstjært, Lærke (*Alauda arvensis*), Gærdesanger (*Sylvia curruca*) og Krage.

Mod Syd-Sydvest for Kyholm, i Læ af Besserrev og lige ved Indgangen til Stavnsfjord ligger der to Stenrøser, som paa Kortet benævnes Kollerne. Disse Røser bestaar af en Samling store Granitblokke, der hæver sig over Vandfladen fra en naturlig Sandrevle med lavt Vand. I Tidernes Løb har der mellem Stenene dannet sig et Lag løst Muld, hvori der nu begynder at vise sig enkelte Græsstraa. Paa dette Underlag havde en Koloni paa ca. 40 Par Terner slaaet sig ned og indrettet Yngleplads. Vi fandt ca. 20 Reder af Splitternen med 2—3 Æg i Rederne, 7—8 af Terneren (*Sterna hirundo*) og ligesaa mange af Havterneren (*Sterna macrura*); desuden ynglede der 5 Par Hættemaager og 2 Par Stormmaager.

Nu var imidlertid de længere Sejlture forbi, vi havde kun

Holmene inde i Fjorden tilbage, og i den Anledning skiftede vi Fartøj, idet vi nu kun benyttede os af Jollen. Vi roede fra Langøre over til yderste Holm. Denne, saavel som alle de andre Holme i Fjorden, er ikke saa lidt bakket; Hjortholmen og enkelte andre er endog af meget betydelig Højde, de er alle kratbevoksede, og Krattet bestaar her ligeledes fortrinsvis af Hvidtjørn. Der er lavt Vand mellem Holmene, saa man omtrent kan vade fra den ene til den anden, i alle Tilfælde vadede vi fra yderste Holm til Mejlsholm og derfra til Hjortholmen, de eneste, vi forøvrigt undersøgte.

Paa yderste Holm traf vi først en egentlig Koloni af Havmaage. Paa Østsiden af Øen, hvor Jordbunden var lav og sumpet, havde ca. 100 Par af denne Maageart slaaet sig ned. Rederne indeholdt alle friske Æg 2—3 Stk. i hver. At jeg i en Rede fandt 1 Maageæg og 1 Ederfugleæg betragter jeg egentlig kun for at være et Fif, som en eller anden har forøvet for at føre en Ornitholog bag Lyset. Der havde for ikke ret lang Tid siden været Folk derovre, hvad mange tomme Reder og ituslaaede Æg vidnede om, og det er jo mest sandsynligt, at det er en af disse Folk, der har haft en Finger med i Spillet. —

Strandskaden, Stormmaagen og Hættemaagen yngede spredt i Kolonien. Mere forunderligt saa det ud at finde Masser af ynglende Havmaager inde i Buskadset, hvor de rugede, godt skjulte under Grenene, Side om Side med Ederfugle og Skalleslugere, og med Ringduer, Sangere og Irisker paa Grenene lige over deres Hoveder.

Af Ederfuglen fandt vi paa denne Holm 4 Reder med fra 3—5 Æg; den ene Rede stod ude i Maagekolonien lige tæt ved Vandet, de tre andre inde i Buskene. At vi ikke fandt Æg af Skalleslugeren ligger vist i, at Rugetiden næppe var begyndt; Fugle saa vi nok af, og senere, den 20de Juni, modtog jeg ogsaa et Kuld paa 12 Stk. fra Fisker Hans Pedersen tagne paa Mejlsholm den 14de Juni.

Vi traf som overalt flere Sangere paa Øerne her, og paa Mejlsholm fandt vi en Ringdue (*Columba palumbus*), der laa paa Reden med to Æg ca. 1¹/₂ Al. over Hovedet paa en rugende Havmaage.

Saa langt mod Vest som paa Hjortholmen forsvandt Vandfuglefaunaen omtrent fuldstændig og gav Plads for mere udprægede Landfugle, saasom Hvid Vipstjært, Gul Vipstjært

(*Motacilla flava typica*), Munk, Gærdesanger, Gulspurv (*Emberiza citrinella*), Bomlærke (*Emberiza miliaria*), Stenpikker (*Saxicola oenanthe*), Lærke o. s. v., men dog stadig med enkelte Strandskader, Præstekraver og de evindelige Stormmaager; denne Art maa siges at udgøre det langt overvejende Flertal blandt Fuglene, saavel paa selve Hovedøen Samsø, som paa alle de omliggende Øer.

ET BESØG PAA »MADSTEDBORG«.

AF

M. EWALD HANSEN.

»Madstedborg«, en af Thylands interessanteste Fugleholme, er beliggende i den vestlige Del af Ove Sø, af Størrelse ca. 12 Tdr. Land; den er bevokset med frodigt Græs, og om Sommeren bebos den foruden af de store Fuglekolonier af græssende Kreaturer. Holmen fredes strængt af de to Gaardmænd, der ejer den, men har man Interesse for Fuglelivet, kan det dog som oftest lykkes at erholde Tilladelse til Landgang. Saa snart man med Baaden har landet og gaar op paa Holmen, begynder Tusinder af Fugle en forfærdelig Larm, og det kan hælde, at enkelte af de mest dristige slaar ned i ens Hoved.

Størsteparten af de paa Holmen ynglende Fugle er Hættemaager (*Larus ridibundus*) og Terner. Af disse sidste er især den engelske Terne (*Sterna anglica*) talrig og yngler overalt paa Holmen. Endskønt der er temmelig god Plads paa Holmen, finder man dog mangfoldige Reder med 4—6 Æg, som altid kan deles i to Kuld, hvilket altsaa stammer fra, at 2 Hunner lægger Æg i samme Rede. Redeunderlaget bestaar undertiden af Ekskrementer af de i det tidlige Foraar overnatende Vildgæs, men i de fleste Tilfælde ligge Æggene blot ovenpaa Græsset. Æglægningen begynder som oftest i Midten af Maj, men der kan findes friske Æg hele Juni Maaned.

Af den kentiske Terne (*Sterna cantiaxa*) er der for Tiden en ret god Bestand. Kolonien var for faa Aar siden lige ved at forsvinde derfra, og Ejerne af Holmen, som for Gødningens Skyld nødig vilde miste Ternerne, besluttede derfor at ophøre med at indsamle Æggene af denne Art. Resultatet deraf er